

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора
Дешко Людмили Миколаївни
на дисертаційне дослідження Шередько Ольги Миколаївни
на тему: «Внесок Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у
міжнародному публічному праві»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 29
«Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право» у
створену для разового захисту спеціалізовану вчену раду у
Львівському національному університеті імені Івана Франка МОН
України

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Проблематика внеску Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у міжнародному публічному праві є актуальною з огляду на існуючі виклики XXI ст. Так, активний розвиток новітніх технологій, пандемії стали каталізаторами виявлення нових структурних елементів тих чи інших прав людини і основоположних свобод та закріплення низки з них в міжнародних актах з прав людини. Щодо низки інших нових структурних елементів тих чи інших прав людини і основоположних свобод та їх закріплення в міжнародних актах з прав людини тривають дискусії. Агресія росії щодо України показала необхідність докорінної зміни парадигми міжнародної співпраці держав в сфері прав людини в рамках міжнародних організацій, інтеграційних об'єднань, двосторонніх угод. Затребуваним є підвищення ефективності універсальних і регіональних механізмів захисту прав людини. Інтереси міжнародної та національної безпеки вимагають створення оптимальних сучасних механізмів (нормативно-правових та організаційно-правових) співробітництва держав в цій сфері, щоб недоліки цих механізмів не стали бар'єром в забезпеченні прав кожної людини, не призводили до конфліктів публічних і приватних інтересів, а відтак – не знижували ефективність вище зазначеного співробітництва.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України стало чинником, який активізував і дискурс щодо концепції індивідуальної міжнародної кримінальної відповідальності та призначення покарання, моделі створення міжнародного трибуналу для суду воєнних злочинців, а також з такого контраверсійного питання як виважені і розумні стандарти виконання державою і міжнародною спільнотою зобов'язання з захисту населення від злочинів проти людяності.

Наукове дослідження Шеретько О.М. виконано в рамках науково-дослідних тем кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка «Україна в сучасних міжнародно-правових відносинах» (номер державної реєстрації 0117U001397) на 2017–2021 рр. та «Україна і формування нового міжнародного правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U200450) на 2022–2025 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Шеретько Ольги Миколаївни характеризується обґрунтованістю наукових положень, висновків та рекомендацій щодо вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з розкриттям внеску Г. Лаутерпахта у концепцію прав людини через призму закріплення його ідей у міжнародному праві.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових (загальнотеоретичних) та спеціальних (спеціально-наукових) методів дослідження. Зокрема, завдяки функціональному та історико-правовому методу досліджено становлення природного права у різні періоди історії, встановлення хронології пропозиції різних науковців проєктів міжнародних документів визнання прав людини та ін. Метод діалектики застосовано для дослідження еволюції поглядів науковців щодо закріплення прав людини в міжнародних документах. Для поглиблення загального понятійно-дефініційного апарату застосовано логіко-семантичний метод. За допомогою формально-логічного методу здійснено аналіз ідей сера Герша Лаутерпахта щодо змістовного наповнення прав людини та їх закріплення в міжнародних актах.

Новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується належною апробацією. Так, висновки та положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана, а також на наукових конференціях: Трансформація міжнародної безпеки: сучасні виклики та загрози (Львів, 22–23 березня 2018 р.); Криза сучасної системи безпеки: у пошуках нового міжнародного порядку (Львів, 4–5 квітня 2019 р.); Правове життя сучасної України (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.); Права людини як індикатор розвитку сучасної держави (Київ, 13 грудня 2021 року); Правові, управлінські та економічні засади розбудови європейських цінностей в Україні (м. Хмельницький, 22 травня 2022 року).

Структура дисертації Шеретько О.М. повністю відповідає меті і задачам дослідження.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація Шеретько О.М. є комплексним дослідженням концепції прав людини Г. Лаутерпахта у

міжнародному праві, його ідеї про наділення індивіда міжнародною правосуб'єктністю для міжнародного визнання прав людини.

У процесі здійсненого дослідження автором сформульовано низку наукових положень та висновків, що містять наукову новизну:

вперше:

- встановлено взаємозв'язок між доктринальними поглядами Г. Лаутерпахта у його авторському проєкті Міжнародного білля прав людини і низкою універсальних міжнародних правових актів у галузі прав людини та основних свобод другої половини ХХ ст.;

- доведено, що теорія природного права (юснатуралізм) слугувала основою розвитку Г. Лаутерпахтом власної концепції фундаментальних (невід'ємних) прав людини;

- доведено що право індивідуального звернення фізичних осіб, обґрунтовано Г. Лаутерпахтом, склало основу механізму захисту прав людини та основних свобод;

- з'ясовано що концепція прав людини у міжнародному праві Г. Лаутерпахта формувалася під впливом історичних подій пов'язаних з потребою утвердити віру у цінність людини у світовому вимірі з огляду на наслідки світових воєн.

Удосконалено:

- твердження про можливість відповідальності фізичних осіб за порушення норм міжнародного права у сучасних умовах, згідно положень концепції Г. Лаутерпахта щодо міжнародної індивідуальної кримінальної відповідальності;

- тезу стосовно можливості поєднання природно-правових та позитивістських ідей у формуванні міжнародного права прав людини, на основі поглядів Лаутерпахта;

- підхід щодо встановлення зв'язку між концепцією Г. Лаутерпахта щодо воєнних злочинів та застосування відповідних моделей міжнародного правосуддя у процесі індивідуального кримінального переслідування (на прикладі міжнародних злочинів на території України).

Дисертація Шеретько О.М. містить наукові положення, висновки, рекомендації, які характеризуються новизною, фундаментальністю, повнотою наукового обґрунтування та є цінними і з теоретичної, і з практичної точки зору. Елементи наукової новизни дисертаційної роботи здобувача, їх кількість, кваліфікаційні ознаки повністю відповідають нормативним вимогам.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, встановлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт,

предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи досліджено науковий та творчий шлях Г. Лаутерпахта, який формувався у міжвоєнний період, період Другої світової війни та повоєнні часи. Обґрунтовано висновок, що у концепції захисту прав людини Г. Лаутерпахта важливу роль відіграє концепція природного права та природних прав людини, а також що Г. Лаутерпахт чітко виділяв зв'язок між природним правом і міжнародним правом у контексті прав людини.

У другому розділі дисертаційної роботи досліджено доктринальні погляди щодо закріплення прав людини на міжнародному рівні у першій половині ХХ ст., наукові погляди Г. Лаутерпахта щодо міжнародного визнання фундаментальних та невід'ємних прав людини, а також реалізацію положень проєкту Міжнародного білля прав людини у міжнародному праві.

Аргументовано висновок, що «механізм забезпечення прав людини згідно проєкту Міжнародного білля був революційною ідеєю того часу; для Г. Лаутерпахта ця ідея була головною у його концепції захисту прав людини на міжнародному рівні. Науковець наполягав на необхідності впровадження механізму захисту прав людини, яка передбачатиме крім заяв держав до відповідного органу, заяви індивідів про порушення їх прав. Ця ідея знайшла своє закріплення у багатьох міжнародних системах захисту прав людини як на рівні ООН, так і на регіональних рівнях, а саме європейському, американському та африканському. Проте деякі механізми мають дещо іншу систему, ніж було запропоновано Г. Лаутерпахтом. Європейський механізм захисту прав людини найбільше відображає ідеї Г. Лаутерпахта».

У третьому розділі дисертаційної роботи комплексно досліджено засади міжнародно-правового закріплення правосуб'єктності індивіда, реалізацію прав та обов'язків людини у міжнародному праві, міжнародну кримінальну відповідальність фізичної особи.

Дисертаційне дослідження завершується обґрунтованими, аргументованими, теоретично і практично цінними фундаментальними висновками, що впливають зі змісту дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що дисертантка досягла мети дослідження, дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Зауваження щодо дисертаційної роботи. Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, вбачається, що воно має певні дискусійні положення:

- у вступі дисертаційного дослідження визначаючи завдання дослідження, дисертантка зазначила і засоби досягнення мети дослідження в якості завдань (проаналізувати, дослідити);

- вживання конструкції «забезпечення і захист прав людини» (с. 59, 115, 178, 179) в той час як механізм забезпечення прав людини включає реалізацію, охорону і власне захист прав людини.

Позитивно оцінюючи той факт, що в дисертаційному дослідженні приділено значну увагу підходам сера Герша Лаутерпахта щодо закріплення прав людини, обов'язків держави у сфері прав людини, бачиться, що робота значно виграла б аби в ній було зроблено акцент на тому, що Герш Лаутерпахт в наукових працях застосував підхід, відповідно до якого пропонував в Біллі закріпити права людини через конструкцію обов'язків держави в сфері прав людини. При цьому в Загальній декларації з прав людини застосовано підхід, відповідно до якого закріпили права людини, а щодо обов'язків держави - застосували завуальоване їх закріплення. Під час публічного захисту дисертаційного дослідження хотілось би почути думку дисертантки чому саме такий підхід було застосовано, його переваги та недоліки.

Також бачиться, що подальшого обґрунтування потребує теза стосовно можливості поєднання природно-правових та позитивістських ідей у формуванні міжнародного права прав людини.

Вище зазначені дискусійні положення носять рекомендаційний характер та не впливають на високий фундаментальний рівень праці, поданої до захисту.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено в наукових статтях, що опубліковані у періодичних наукових фахових виданнях, міжнародних періодичних виданнях, тезах наукових доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Виконане дисертаційне дослідження є актуальним, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю. Принципів академічної доброчесності дотримано.

Загальний висновок. Дисертаційна робота **Шередько Ольги Миколаївни на тему: «Внесок Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у міжнародному публічному праві»** виконана вперше, є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань у зв'язку з проведенням комплексного дослідження концепції прав людини Г. Лаутерпахта у міжнародному праві, його ідей про наділення індивіда міжнародною правосуб'єктністю для міжнародного визнання прав людини.

Вище викладене дає підстави вважати, що дисертація Шередько Ольги Миколаївни на тему: «Внесок Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у міжнародному публічному праві» та рівень наукової кваліфікації

здобувачки відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертантка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Офіційний опонент:

професор кафедри конституційного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор

Людмила ДЕШКО